

Fondateur :
Avedis Alexanian
Հիմնադիր՝
Անտոն Ալիքսանյան

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԵՐԿՇԱՐՔԱԹԱԹԵՐԹ • 48-ՐԴ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇԱՐՔ ԹԻՒ 445 – ՇԱՐՔ, 19 ԱՊՐԻԼ 2008

Serge Sarkissian, le nouveau président arménien

Serge Sarkissian prête serment, la main posée sur le livre de la Constitution arménienne et la Bible.

Martin Shahbazyan

Le nouveau président arménien Serge Sarkissian a été intronisé mercredi 9 avril 2008. Le troisième président de la république arménienne depuis 1991 est âgé de 53 ans. La main droite posée sur la Constitution et sur une bible datant du 7e siècle (dite Véhamor avédaran) qui n'a servi qu'en cinq occasions assure-t-on, le chef de l'Etat a prêté serment dans le théâtre national de l'opéra et de ballet de la capitale Erevan, jurant d'observer strictement la Constitution, de respecter les droits et les libertés de l'homme et du citoyen, de garantir l'indépendance, l'intégrité territoriale et la sécurité de la république, d'oeuvrer à la réconciliation nationale et à la prospérité du peuple.

La cérémonie d'investiture avait réuni les membres du gouvernement, les parlementaires, les délégations de 58 pays et les représentants de douze organisations internationales. Sa Sainteté Karekine II était venue à la tête d'une délégation apporter la bénédiction et le soutien de l'Eglise apostolique arménienne. La délégation russe était conduite par Boris Gryzlov, le président de la Douma (chambre basse du parlement russe) et celle des Etats-Unis par l'assistant du secrétaire d'Etat et coprésident du groupe de Minsk de l'OSCE pour le Haut-Karabagh, Matthew Bryza. La Géorgie avait délégué Lado Gurguenidze, le Premier ministre géorgien, et Parviz Fatah ministre de l'Energie, représentait l'Iran.

« Cette cérémonie a lieu environ un mois après des événements pénibles. Les cicatrices ne sont pas encore refermées et ont laissé beaucoup d'amertume. Aujourd'hui, je vous invite tous à regarder vers l'avenir, à chercher et trouver la voie de la réconciliation et du développement », devait déclarer le président de la République.

La cérémonie s'acheva par la revue des troupes et un sobre défilé militaire, cliqué en tête. Quelques instants plus tard, monsieur et madame Serge Sarkissian gagnèrent sous escorte le palais présidentiel où les attendaient le président sortant avec son épouse pour le rituel des adieux.

Le président de la Banque centrale d'Arménie devient Premier ministre

Le nouveau président arménien Serge Sarkissian, vainqueur de l'élection présidentielle du 19 février dernier, a pris mercredi 9 avril ses fonctions. Peu après son investiture, il a signé un décret nommant le président de la Banque centrale d'Arménie Tigran Sarkissian au poste de Premier ministre. Conformément à la Constitution, ce dernier doit former et présenter son gouvernement dans un délai de vingt jours. La nomination d'un banquier semble indiquer que les efforts seront portés prioritairement sur le développement économique du pays. Cela suffira-t-il à calmer l'opinion, ça n'est pas si sûr. La prochaine composition du gouvernement devrait apporter plus de lumière sur la volonté politique du chef de l'Etat.

Homonyme seulement et sans aucun lien de parenté avec le président, **Tigran Sarkissian**, 48 ans, n'est affilié à aucun parti politique. Il possède d'incontestables compétences au plan économique et jouit de la sympathie du monde politique et des affaires. Il a dirigé la Banque centrale de 1998 au 8 avril 2008. De 1980 à 1983, il étudie à l'Institut de l'économie et des finances à Leningrad. En 1987, il obtient un doctorat et dirige jusqu'en 1990 le Département des relations économiques extérieures de l'Institut de recherches scientifiques de la planification économique d'Arménie. De 1990 à 1995, il est membre du Conseil supérieur de la République d'Arménie et président de la Commission permanente des finances, du budget et des affaires de crédit ; de 1995 à 1998, directeur à l'Institut de recherches scientifiques, des réformes sociales et président de l'Association des banques arméniennes. Tigran Sarkissian est natif de Vanadzor, ex-Kirovakan. Il est marié et père de deux enfants. ●

Vardé

Politique 2

Le **pouvoir central** a changé de mains

3

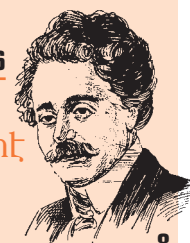
Arménie et diaspora

Editorial 4

Commémorations du **24 avril**

6

Ալեքսանդր Շիրվանյան

8

Յիշատակարանները Գրչագրութեան Մէջ

Musique 9

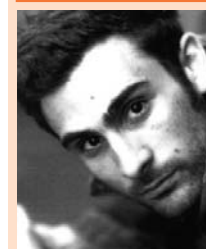
Liz Sarian en concert
Astrid Dédéyan et la compagnie **Astres Mélodies**

Peinture 9

Maurice Vlaminck
Un instinct fauve

Cinéma 10

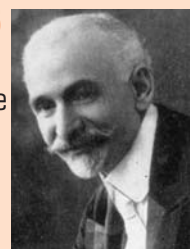
Entretien avec le jeune comédien **Hovnatán Avedikian**

Agenda 11

Littérature 12

HOVHANNES Toumanian

«Chaque poète devrait être le cœur de son peuple »

Vardé ◀

Le pouvoir central a changé de mains

Robert Kotcharian, au terme de dix années de présidence à la tête de l'Etat arménien, quitte la scène politique. Forte personnalité tant au plan interne que sur la scène internationale, l'Arménie a vécu sans guerre au cours de ses deux mandats. Il est parvenu à préserver l'intégrité du Karabagh sans céder un pouce de terrain, et tenir à distance l'adversaire azéri.

Il est vrai que le pays a connu un développement économique remarquable malgré les blocus. Mais on peut déplorer trois points majeurs à son passif: la cession à la Russie des grands pôles industriels et technologiques d'Arménie, la corruption qui demeure toujours aussi vivace, et le mystère non résolu sur la tuerie du 27 octobre 1999 au Parlement.

Les adieux de l'un...

Dans son dernier message à la nation, Robert Kotcharian s'est d'abord félicité d'une certaine réussite économique de l'Arménie, bien que très conscient qu'il reste beaucoup à faire en matière de qualité de vie. « Je tiens à présenter mes excuses à ceux dont la vie ne s'est pas améliorée durant ces dernières années, ainsi qu'à tous ceux dont les attentes n'ont pu être satisfaites. Je n'ai pas ménagé mes efforts, et dans tous les cas, j'ai tenu les promesses que j'avais faites à mes électeurs », a-t-il déclaré en forme de mea culpa, soulignant qu'il avait fait de son mieux pour alléger le fardeau des Arméniens qui avaient lourdement souffert de l'effondrement de l'URSS.

En dépit des protestations de l'opposition qui dénonçait des fraudes et contestait les résultats, l'élection de Serge Sarkissian a été déclarée conforme aux normes démocratiques internationales, tant par les observateurs européens que par leurs collègues de la CEI (Communauté des Etats indépendants). La tâche première du nouveau président sera de gagner la confiance du peuple qui s'est déchiré quelques jours durant et dont les plaies ne sont pas refermées. Le choix et les premières mesures de son gouvernement indiqueront s'il est sur la bonne voie.

Serge Sarkissian va hériter de l'épineux dossier de la répression des manifestations de février qui ont coûté la vie à huit Arméniens selon les sources officielles. Le bilan est lourd et la décision du président Kotcharian d'employer la force pèsera quelque temps encore sur l'action future du nouvel élu. Mais la responsabilité de Levon Ter Petrossian durant ces douze jours est toute aussi grande pour avoir, par ses discours outranciers, provoqué la violente réaction du pouvoir.

... et l'arrivée de l'autre

Autre dossier embarrassant resté en suspens, celui du Karabagh que Robert Kotcharian n'a pu régler, et qui sert de prétexte au riche président azéri, à manifester sous des formes diverses une agressivité quasi permanente: violations fréquentes des frontières du Karabagh accompagnées d'opérations militaires, menace de rejeter l'intercession du Groupe de Minsk pour une solution négociée du conflit, et tentative de déplacer le dossier pour le porter devant l'ONU où le lobby azéri est majoritaire. Ce qui, en désespoir de cause, risque de pousser l'Arménie à reconnaître unilatéralement l'indépendance du Karabagh avec tous les dangers d'une solution non négociée entre les parties. L'Arménie est un bien trop petit pays pour se permettre des divisions et sa sécurité est primordiale. A

l'heure où l'Europe se construit jour après jour, la sagesse commande que le nouveau président et son Premier ministre lancent un signal fort en accordant aussi à l'opposition descendue dans la rue par dizaines de milliers, sa part légitime dans la gestion du pays. Un geste historique qui marquerait le début d'une nouvelle ère pour l'Arménie, celle de la réconciliation nationale, satisfierait la communauté internationale, et devrait contraindre Ilham Aliiev à plus de retenue dans ses déclarations. La nomination de Tigrane Sarkissian semble en être l'étape première. En mettant fin aux querelles, les politiques traiteraient enfin des vrais problèmes de la nation sans gaspiller leur temps et l'argent du peuple à des querelles qui ne concernent de fait qu'une faible minorité.

Gérard Varoujan Dédéyan ◀

► Gouverner à quatre

Le quatuor (parti Républicain), (Arménie prospère), (Etat de droit) et (parti Dachnak) a signé le memorandum d'où émerge la nouvelle coalition politique qui, dans une volonté de réformes et d'apaisement des tensions, va gérer l'Arménie pour les cinq années à venir. Il implique des priorités: la gestion efficace de l'Etat, la mise en place de réfor-

mes démocratiques, le développement de l'agriculture, la lutte contre la pauvreté, l'expansion des PME, l'amélioration des mécanismes pour la défense des droits de l'homme, le respect de la liberté des médias. Un nouveau ministère devrait voir le jour, celui des relations avec la diaspora.

Accord sans précédent salué par

Serge Sarkissian mais qui risque de connaître des soubresauts lors de la répartition des portefeuilles, ceux notamment stratégiques de la Défense et de la Sécurité nationale (l'Intérieur), chasse gardée du parti majoritaire. Artour Baghdassarian a, fort opportunément, souligné la particularité de ce document engageant les quatre formations à assumer toute la responsabilité du pouvoir, à part égale (allusion au parti Dachnak détenteur de trois portefeuilles au sein du gouvernement précédent qui déclarait n'être responsable que de ceux-là seuls, se mettant ainsi en marge de la solidarité gouvernementale).

**Cet été, Armavia
opérera chaque samedi
un vol direct
de Marseille
à Erevan**

SABERATOURS
Le spécialiste du voyage en Arménie

SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
Tél : 01 42 61 51 13 – Fax : 01 42 61 94 53
armenie@saberatours.fr

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
Tél : 04 78 60 13 66 – Fax : 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS
67, La Canebière 13001 Marseille
Tél : 04 95 09 30 60 – Fax : 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

Municipales 2008 (suite)

A **Issy-les-Moulineaux** : sur la liste Majorité présidentielle conduite par André Santini député-maire, on relève les noms de Nicole Essayan adjointe au maire et Arthur Khandjian conseiller municipal.

A **Marseille** : Colette Babouchian, élue, déléguée aux crèches et à la petite enfance.

A **Clamart** : M. Georges Kehayan, maire adjoint sur la liste de P. Kaltenbach, chargé du logement ; Serge Kehayan (UMP), conseiller municipal, Krikor Artinian, (Modem), conseiller municipal.

A **Meudon** : M. Léon Hovnanian, maire-adjoint sur la liste d'H. Marseille et Alain Serdjian, conseiller municipal.

A **Alfortville** : élus conseillers sur la liste (PS) Richard Ananian, Serge Haroutunian, Simon Simonian et Seta Akachian.

A **Sevran** : élus conseillers Mmes Mayda Kaprielian et Elisabeth Vahradjian.

A **Villiers-le-Bel** : élue conseiller Carmen Boghossian.

Ecologie

Tous ceux qui ont voyagé en Arménie ont, un jour ou l'autre, goûté inévitablement au sig, ce poisson vivant dans le lac Sevan, lequel détient plus de 90 % des réserves de poissons du pays.

Le sig, dont le nom scientifique est le corégone a vu sa population décroître d'année en année : en 1990, elle représentait 2000 tonnes, en 1998, 1800 t., en 2006, 1000 t., et en 2007, 600 t., au grand désespoir du chef du Département des ressources biologiques au ministère de l'environnement, **Karen Tchenterdjian**, pour qui la cause en est la diminution du volume de plancton, de la mauvaise gestion et le non-respect des quotas de pêche.

1er Festival de musique pour violoncelle en Arménie

A l'initiative du ministère de la Culture, le 1er Festival de musique pour violoncelle se tient en Arménie du 26 mars au 4 mai. Il sera consacré au professeur **Héroni Talalian**, artiste du peuple. **Aram Talalian**, le responsable du festival, violoncelliste du quatuor d'instruments à cordes Komitas, chargé de cours au conservatoire, a indiqué que le but du festival est de contribuer au développement de l'art d'exécution des jeunes violoncellistes. Selon lui, le violoncelle est apparu en Arménie vers 1920. Ce festival est d'une grande importance au plan international et culturel. De nombreux concerts auront lieu à travers le pays. Aram Talalian a également annoncé que des violoncellistes internationaux reconnus participeront à ce festival.

Accord de coopération

Selon l'**Agence spatiale russe** (Roskosmos), la Russie et l'Arménie signeront en mai un accord de coopération dans le

domaine de l'espace. Les intérêts de l'Arménie sont surtout liés à l'utilisation des systèmes spatiaux de sondage à distance de la Terre pour régler les problèmes concernant la géodésie, le cadastre et la cartographie, ainsi que le système spatial de navigation pour le monitoring d'ouvrages mobiles.

Karabagh

● 14 mars : **Bako Sahakian**, le président du Karabagh envisage d'accroître les représentations à l'étranger afin de renforcer l'autorité de la République.

Il attend du personnel du ministère des Affaires étrangères de s'impliquer pleinement dans tous les domaines d'activités de la république, de se montrer plus offensif. Pour cela, il juge nécessaire de réformer les structures du ministère sur les critères du professionnalisme et du savoir-faire.

● 31 mars : **Robert Kotcharian** en visite de travail à Stepanakert, a déclaré à la presse que deux options s'offrent à l'Arménie : soit la reconnaissance immédiate du Karabagh, soit conclure un accord de coopération entre l'Arménie et le Karabagh en matière de défense et d'assistance à la population et, en cas d'agression, centraliser le commandement des forces armées. A son avis, un tel accord s'impose dès maintenant afin de contrer les menaces de reprise des hostilités.

Point de vue

Directeur de l'Institut des études stratégiques nationales du ministère de la Défense, docteur en sciences politiques, le **général Haig S. Kotandjian** s'est exprimé le mois dernier sur la position du Groupe de Minsk qui a voté contre la résolution de l'ONU sur le Karabagh. A ses

yeux, les déclarations officielles de la Russie, des Etats-Unis et de la France, avant et après l'Assemblée Générale, font apparaître que le projet de l'Azerbaïdjan est en contradiction avec les principes fondamentaux communs et les normes du droit international, comme avec le critère de la légitimité internationale dans leur application. De plus, l'attitude de l'Azerbaïdjan ne coïncide pas avec l'approche équilibrée du Groupe de Minsk, qui fait sienne la solution du conflit du Karabagh à l'intérieur du système des relations internationales. L'abstention de cent pays membres de l'ONU, démontre que la position équilibrée des trois pays médiateurs est bonne. Pour ce qui concerne les 39 pays membres de l'ONU, qui ont voté pour la résolution, ils représentent essentiellement l'Organisation de la Conférence islamique et la GUAM. Ils ont soutenu l'initiative de l'Azerbaïdjan au nom du principe de la solidarité de bloc. Enfin, l'Azerbaïdjan perçoit son rôle dans la politique énergétique européenne comme « une mission historique » d'une importance géoéconomique et géostratégique pour rivaliser avec la Russie. Jouant sur les intérêts stratégiques de l'UE, des Etats-Unis, de la Russie, de l'Iran, de la Turquie et de l'Asie centrale, Bakou tente de faire monter les enchères de ces enjeux afin de forcer les acteurs à intervenir dans le règlement du conflit du Karabagh. Pour de nombreux observateurs, en agissant ainsi, l'Azerbaïdjan a perdu le sens des réalités.

L'Arménie en chiffres....

● Il y a environ un millier de villages arméniens qui ont des monuments non enregistrés. Une ONG arménienne s'emploie à en faire le recensement et à publier le résultat.

● L'Arménie compte 140 hôpitaux, 460 policliniques et 30 605 médecins et personnel médical.

● L'administration pénitentiaire recense 3 543 détenus, condamnés ou en attente de jugement. Parmi eux, 123 sont des femmes et 53 des mineurs. Pour information, la population carcérale en France dépasse les 60 000 personnes et aux Etats-Unis 2 200 000.

● Le gouvernement autrichien a fait don, à un hôpital pour enfants de la seconde grande ville d'Arménie, Gyumri, d'équipements hospitaliers, notamment des appareils respiratoires, d'une valeur de plus de 300 000 euros. L'hôpital avait été construit par l'Autriche à la suite du tremblement de terre de 1988.

● Au cours des deux premiers mois de l'année 2008, le salaire moyen en Arménie est passé à 83.780 drams, soit 172 euros.

Nettoyer Erévan

Le maire de la capitale arménienne a décidé que sa ville devra être entièrement débarrassée de ses débris au cours des trois prochains mois. Erévan ne dispose cependant que de 8 000 bennes à ordures

et de 90 véhicules seulement pour leur enlèvement, ce qui est nettement insuffisant. Aussi lance-t-il un appel aux localités périphériques de la capitale afin que chacune contribue à cette action de nettoyage.

Le Musée du Génocide arménien d'Amérique

Situé à Washington, le Musée du Génocide Arménien d'Amérique (AGMA) sera la première institution aux Etats-Unis destinée à informer le public américain et international sur le génocide arménien et ses conséquences. Tout sera prévu pour que les visiteurs du Musée en viennent à comprendre le génocide arménien comme le prototype moderne de tous les crimes contre l'humanité. Situé à deux rues de la Maison Blanche, ce centre sera un musée de classe mondiale visant à rendre justice à la mémoire des victimes du XXe siècle. AGMA mettra en lumière l'identité historique du peuple arménien, sa culture et sa créativité, son art et sa persévérance face à l'adversité.

Il sera un lieu de réflexion, où les souvenirs et les émotions pourront être confrontés dans un environnement rempli d'espoir, d'inspiration et de l'engagement à éradiquer à jamais le fléau du génocide et de toutes les atrocités. Le Musée ouvrira ses portes avant 2011.

**cabinet
TERZIYAN**
a s s u r a n c e s

Toutes les assurances dont vous avez besoin !

<p>Service commercial :</p> <p>13, rue Lamartine 7 5 0 0 9 PARIS Tél. : 01 42 82 01 41 Fax. : 01 40 16 93 47 cbt.terziyan@wanadoo.fr</p>	<p>Administratif :</p> <p>27, rue Buffault 7 5 0 0 9 PARIS Tél. : 01 42 82 01 41 Fax. : 01 40 16 93 47 R.C.S. PARIS B45 141 773</p>
---	--

EDITORIAL

24 avril. Pour quoi ?

An nouveau, nous allons être invités à nous rassembler en mémoire de nos morts de 1915 dans un rituel immuable. A nouveau nous allons nous retrouver, entre visages familiers, pour procéder au dépôt de gerbes traditionnelles, dans un silence confus parce que rassemblés à proximité d'un carrefour encombré de véhicules et dans un concert de klaxons tel, qu'il nous interdit le recueillement.

Va-t-on à nouveau écouter, comme l'année dernière, comme les années précédentes, les organisateurs juchés sur une scène de circonstance, haranguant la foule à l'aide de slogans usés par le temps, entre deux musiques aux relents révolutionnaires d'une époque révolue, -allez donc savoir pourquoi qui donnent à cette journée le sentiment que nous participons davantage à une kermesse qu'à une journée de deuil empreinte de la solennité de circonstance.

Va-t-on revoir, comme les années précédentes, ces jeunes, accompagnés de leurs parents, la taille ceinte du drapeau arménien, le visage grimé du tricolore comme s'ils se rendaient à un match de football, sous le regard attendri de papa et maman ? Ou encore ces individus, indécents pour le moins par leur tenue débraillée, poils au vent, une énorme croix, en or bien sûr, ornant la poitrine ? Ou encore ces jeunes filles, jolies peut-être, mais manquant tellement d'allure, piaillant et riant lors des discours, comme à la fête champêtre alors que les orateurs s'égosillent afin de pouvoir faire passer le message grave du moment ? Quel fâcheux spectacle notre communauté offre-t-elle dans ce moment censé être de méditation à ceux qui

nous observent, à nos concitoyens d'abord, à ceux qui partagent notre cause et à nos adversaires !

Pendant ce temps, le négationnisme téléguidé par Ankara use et abuse, au service de sa propagande, des outils technologiques modernes. Il a envahi Internet et y diffuse ses mensonges, alimente la haine ; les nervis du pouvoir pourchassent ses propres intellectuels pour peu que ces derniers aient le malheur de s'interroger ou de questionner sur les événements de 1915. Des nervis prêts à aller jusqu'à l'assassinat politique sans le moindre remord. Il n'a pas suffi que, hier, les Ottomans volent nos terres ancestrales, pillent les biens de nos aïeux, détruisent notre patrimoine culturel et tentent d'éliminer physiquement et systématiquement le peuple arménien comme il ne suffit pas aujourd'hui que la Turquie maintienne le blocus sur l'Arménie, aidée en cela de son cousin l'Azerbaïdjan. Non, ils leur faut la disparition totale de ce qu'on nomme Arménien et la violence reste la seule arme qu'ils connaissent.

Soutenues et financées par l'Etat, la propagande et la diplomatie turques ne restent pas inactives. Elles sont parvenues à intimider récemment encore des élus français et américains sur la question du génocide. La Knesset, le parlement israélien, qui devrait logiquement s'engager à nos côtés, a rejeté à nouveau la proposition de la reconnaissance du génocide arménien de l'infatigable Haïm Oron, émise chaque 24 avril par ce député juif de gauche, craignant qu'elle ne provoque la colère de la Turquie et que cela pourrait également nuire aux juifs vivant en Azerbaïdjan. Le dossier arménien serait-il donc si dérangeant qu'il rencontre autant d'opposition ?

Aussi, après 93 années de protestations et de manifestations, nous piétons malgré quelques progrès. Il est temps de procéder autrement, de changer de stratégie, d'utiliser pleinement les moyens de communication d'aujourd'hui. Aux responsables communautaires d'y réfléchir et de proposer un plan d'action, dans un esprit unitaire sans faille. Notre devenir repose entre nos mains

La diaspora doit se remobiliser, massivement, et nous le pouvons, pour faire échec au cynisme, aux mensonges, à la haine, à l'injustice, à l'indifférence, à toute forme de chantage. Notre devoir de justice n'est qu'à mi-chemin et il nous reste beaucoup à parcourir. Le temps presse, que chacun prenne ses responsabilités car, comme a dit avec justesse l'écrivain autrichien Stefan Zweig, « la responsabilité confère à l'homme de la grandeur ».

Gérard Varoujan Dédéyan ◀

Commémorations

► Paris

• Mercredi 23 avril

18h - Dépôt de gerbes sur la tombe du Soldat Inconnu - Arc de Triomphe, Etoile.

19h - Veillée des jeunes. Parvis de Notre-Dame-de-Paris.

• Jeudi 24 avril

11h30- Réception Mairie de Paris (invitation obligatoire).

15h - Messe de Requiem en la Cathédrale Saint Jean-Baptiste rue Jean-Goujon.

16h30 - Rassemblement, prises de parole. Statue de Komitas, place du Canada 75008 Paris. Dépôt de gerbes.

18h Marche vers les bureaux de l'Ambassade de Turquie et de l'Office du tourisme turc.

• Dimanche 27 avril

10h à 20h - « 1915-2008, les génocides vous regardent ». Un mur contre le déni. Collectif Van.

15h - Messe de requiem à Notre-Dame de Paris.

► UGAB Jeunes

19 avril 2008- 20h30. L'UGAB Jeunes commémore le 24 avril. La troupe de théâtre Ahazank, la chorale Koghtan et débat mené par Varoujan Sarkissian, psycho-sociologue. - UGAB 117 rue de Courcelles 75017 PARIS- tél. 01.45.20.03.18

► Charenton-le-Pont

Vendredi 25 avril, 17h30. La Municipalité de Charenton-le-Pont et l'Association Culturelle Arménienne de Marne-la-Vallée vous invitent à assister à la cérémonie de dépôt de gerbe devant le Khatchkar (stèle commémorative) de Charenton-le-Pont (94220) rue Paul Éluard, angle rue des Bordeaux.

► Chaville

Dimanche 27 avril. Rassemblement : 6 rue Père Komitas à Chaville. 12h : messe de requiem. 12h30 : Marche vers le Monument arménien de Chaville. 12h40 : dépôt de gerbes et prises de parole.

► Les Lilas

Commémoration du 93e anniversaire du génocide des Arméniens par l'association ANI. Samedi 19 avril à 11 heures, au Cimetière des Lilas - 47 rue de l'Égalité - Les Lilas

► Sarcelles

Samedi 19 avril, 12h, devant la stèle, rue du 24 avril 1915 - Centre sportif Nelson Mandela.

► Sèvres

Samedi 26 avril 2008. 11h : Rassemblement devant le « Khatchkar » (face au Musée de la Céramique). Dépôts de gerbes, prises de parole.

► Lyon

Jeudi 24 avril - 15h30- Office religieux - Eglise Saint-Jacques 295 rue André Philip- Lyon 3e. 16h30- Rassemblement devant l'Eglise arménienne, marche jusqu'à la place Antonin Poncet. 18h - Cérémonie, dépôt de gerbes, allocutions. Dépôt individuel des œillets.

► Vaulx-en-Velin

Jeudi 24 avril -12h- Le maire, la municipalité de Vaulx-en-Velin, les Associations arméniennes vous invitent à participer à la cérémonie de commémoration du génocide des Arméniens - place du 24 avril (angle rues Louis Duclos et Franklin).

► Marseille

Jeudi 24 avril, 17h -Rassemblement Rond-Point Perrier. **18h** - Départ de la manifestation vers le consulat de Turquie. **18h45** - Allocution et intervention devant le Consulat de Turquie. **19h** - Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne.

• Aix-en-Provence, Bouc bel Air, Cabries-calas, Gardanne, La Ciotat, Les Pennes-Mirabeau, Septèmes-les-Vallons, Vitrolles organisent aussi leurs commémorations.

Հիմնադիր՝ Աւետիս ԱԼԻԲՍԱՆԵԱՆ

ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՄԷԿ ՊԱՀԱՆՁԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԷԿ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԹՇՆԱՄԻ

Արդարութիւնն առանց ուժի անօգնական է: Ուժն ալ առանց արդարութեան՝ բռնակալ: Արդարութիւնը քաղաքականութեան մէջ հասկանալի ամենէն անպատշաճ, ամենէն տկար հասկացողութիւնն է: Անյիշելի ժամանակներէն ի վեր, տիրապետող եղած է այն կարծիքը, թէ արդարութիւնը կարելի է պաշտպանել միայն ուժով, ուժի դիւանագիտութեամբ:

Այսօր, աննախադէպ աշխուժութեամբ սկսած է քննարկուիլ Հայոց Յեղասպանութեան հարցը՝ իր բոլոր դրսեւորումներով: Ներհայկական միջավայրի մէջ թէ՛ անկէ դուրս: Կը քննարկուի: Որովհետեւ լուծեան պատր սկսած է փուլ գալ հայկական պահանջատիրութեան առջեւ, հակառակ որոշ պետութիւններու դիրքին, որոնք մտահոգուած են միայն աշխարհաքաղաքական գործունեւորով, ռազմական դաշինքներով եւ աւելի քան երբեք միջազգային առեւտրական համաձայնութիւններով:

Մեծ Ոճիրէն 93 տարիներ ետք, երբ մեր վերջերը տակաւին բաց կը մնան, ու պիտի մնան այդպէս, մինչեւ ճշմարտութեան յաղթանակը, մինչեւ արդար փոխհատուցման գործադրումը, ժամանակը, աւելի ու աւելի կը հեռացնէ մեզ աղիտալի 1915 թուականէն, սակայն մեր միտքն ու հոգին՝ հաւաքականօրէն թէ՛ անհատաբար, նոյնքան ըզգայուն են ցաւի եւ նոյնքան զգօն՝ յիշողութեան հանդէպ, որքան մեր հայրերուն եւ պապերունն էր:

Պայմանական 24 Ապրիլ 1915-ը կը նշուի իբրեւ մարդկութեան դէմ անցնալ դարուն գործուած առաջին ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օր:

Եւ ցաւօք ցեղասպանութիւնը եւ մեր պահանջատիրութիւնը տակաւին ձեւաւորուած չեն: Աւարտական տեսք ու բովանդակութիւն ունեցող ընդհանուր ձեւակերպում ստացած չեն. անոնք ո՛չ միայն քաղաքական, այլ բարոյական հրամայական են: Թողատրելի չէ, որ պատմական արդարութիւն Հայցող ժողովուրդը տարակարծութիւն եւ տարրութեցում տայ 1915-ի ցեղասպանութեան առնչութեամբ: Մեր գնահատականները եւ մօտեցումները համադրուած չեն:

Մեր պատմութեան մէջ եղած են ազգին հակադրուողներ, այլ որակում չտալու համար, ինչպէս՝ Վասակ Սիւնի, կամ ուրիշներ: Բայց, եւ զրօքախտաբար, Հայոց Յեղասպանութեան առնչութեամբ, մենք ունեցանք առաջին մարդը, առաջին նախազահը, որ յայտարարեց, թէ Հայաստանը հողային եւ վնասուց հատուցման պահանջ չունի Թուրքիայէն: Անոր անունը պիտի չյիշատակենք: Այս խարանը բաւարար թող մնայ իրեն: Անվերադարձ երթաւ բարով մըն ալ ցանկանք: Թուրքերուն համար դժուար չէր շահագործել այսպիսիները՝ իրենց պետական խորամանկութիւնն ու ճկունութիւնը գիտակցելով:

Մեզի համար զարմանալի չեն պատմութիւնը ամէն զնով ժխտելու Թուրքիոյ միտումները: Բայց զարմանալի է, երբ կը լսենք թէ Հայաստանի մէջ,

ոմանք, շրջահայեցութիւն կամ խոհեմ քայլ կը նշկատեն Հայոց Յեղասպանութեան յիշատակութիւնը ու կարեւորութիւնը նսեմացնել ի սէր կենսական նկատուող քաղաքական յարաբերութիւններու կամ իբրեւ թէ՛ մատղաչ սերունդները մտային ու հոգեկան վնասէ զերծ պահելու համար: Հարց: Արդեօ՞ք կարելի է ճշմարտութիւնը քողարկել որեւէ պատճառաբանութեամբ՝ արտաքին յարաբերութիւն ըլլայ այդ թէ՛ առեւտրի կարեւորութիւն:

Մենք չենք կրնար մեր ազգային Մեծ Աղէտը մոռացութեան փոքր նետել: Իրաւօ՞նք չունինք:

Ոճիր գործուած է, այն ալ ինչպիսին: Ցանցա՞նք է դատապարտել ոճրագործը:

Ու երբ Հայաստան հրաժարի Հայոց Յեղասպանութեան հարցի արծարծումէն՝ այդ Հայաստանի համար ինքնութեան եւ ազգային արժանապատուութեան կորուստ կը նշականակէ:

Քաջ գիտենք, որ հայ-թրքական յարաբերութիւններու նկատմամբ Անգարայի որդեգրած բացասական դիրքորոշումը պայմանաւորուած է Հայոց Յեղասպանութեան հարցով եւ երեւանէն կը պահանջէ զայն դուրս բերել, հանել երկրի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգէն: Թուրքերը նաեւ կը փորձեն սփիւռքի Հայութիւնը հակադրել Հայաստանին: Եւ այսպիսով միտում կը պարզուի, իբր պահանջատիրութիւնը արեւմտահայութեան, սփիւռքահայութեան վերաբերող հարցն է միայն: Ան կը փորձէ սփիւռքը մայր հայրենիքին հակադրել՝ փորձելով փաստել, թէ սփիւռքը խոչընդոտ է թուրք-հայկական յարաբերութիւններուն առջեւ:

Ո՛չ միայն այսօր, ո՛չ միայն Հայոց Յեղասպանութեան յիշատակման օրուան առթիւ, այլ միշտ, յաճախ, ըսած ենք ու կրկնենք. սփիւռք եւ հայրենիք մենք մէկ ժողովուրդ ենք, մենք ունինք մէկ պահանջատիրութիւն մենք ունինք մէկ հասարակաց թշնամի:

Մեր պահանջները յստակ են Թուրքիայէն, ճա-

նաչում պատմական ճշմարտութեան եւ իրաւունքներու հատուցում, ապա՝ փոխադարձ յարաբերութիւն: Գերմանիան ընդունեց Ֆաշիզմի շրջանին կատարուած Ողջակիզումին պատասխանատուութիւնը: Նոյն ձեւով ալ այսօրուան Թուրքիոյ վարիչները պիտի խոստովանին հայութեան դէմ գիտակցօրէն նիւթուած ցեղասպանութիւնը:

Վերեւ նշուած մեր սրբազան պահանջները իրականացնելու համար, անհրաժեշտ է ներդաշնակել մեր կարողութիւնները: Մեր պարտքն է լեռներ շարժող հաւատքով շարունակել մեր նահատակներուն անաւարտ առաքելութիւնը: Եւ որպէսզի կարենանք լիուի կատարել մեր պարտականութիւնը, համազգային ճիգ եւ ջանք են անհրաժեշտ: Բայց ո՛չ՝ փորձ կատարել սեփականացնելու յաջողութեան դափնիները՝ հատուածական ըմբռնումով:

Հայ ժողովուրդը այսօր լծուած է ամբողջացնելու իր մեծ առաքելութիւնը, ցեղասպանութեան ճանաչում, հատուցում, հողերու ազատագրում, հայրենադարձութիւն, հայրենակերտում, գործօն մասնակցութիւն միջազգային խաղաղութեան ամրապնդման մէջ: Մեզի կը մնայ անսարսելի հաւատքով եւ հաւաքական ճիգով փարիլ մեր սուրբ դատին: Մեր սիրտը պէտք է բաբախէ նոյն կըռոյթով:

Կը լսենք ապրիլեան նահատակներու ձայնը...:

Եւ կը խոնարհինք անոնց յիշատակին առջեւ, որովհետեւ անոնք չունեցան ո՛չ մայն շիրիմ, այլեւ յաճախ նոյնիսկ աճիւն: Կը խոնարհինք բոլոր անոնց, որոնք դարձան՝ ուխտ՝ պայքարի, դարձան լոյս անշէջ՝ գաղափարի խորանին վրայ, վասն հայութեան, վասն համայն մարդկութեան:

Օրհնեալ ըլլայ ձեր անմեռ յիշատակը Հայոց Յեղասպանութեան զոհեր: Համբոյր ձեր անշիրիմ աճիւններուն՝ մեր ազգի գոյատեւման նահատակներ:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՇԻՐՎԱՆՉԱՏԷ

150 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Իրականութեան մէջ ժամանակը շատ արագ է անցնում: 150 տարի, թուում է երկար, սակայն դա երէկ էր, երբ Շամախի կամ Շիրվան փոքրիկ քաղաքում ծնուեց ապագայ Հայ գրականութեան փայլուն դէմքերից մէկը՝ Ալեքսանտր Մովսիսեանը: Ցետագայում նա վերցրեց Շիրվանցատէ (Շիրվանի որդի) գրական անունը: Դա 7 Ապրիլ 1858 թուականն էր: Մանկութիւնը այնքան էլ երջանիկ չէր: Մովսիսը և տարրեր դպրոցներում: Նախ իր քաղաքի մէջ, յետոյ դարաբաղի Տէր Յովհաննէսի կրթարանում, այնուհետև ուսական վարժարանում և քանի որ Հայրը չունէր շատ միջոցներ, նա կիսատ է թողնում ուսումը և ստիպուած է լինում աշխատել և միաժամանակ ինքնակրթութեամբ զբաղուել: Բոլոր ազատ ժամերը անցկացնում էր գրքեր ընթերցելով և այդ գրքերով էր, որ նա կարողացաւ աւելի լաւ տիրապետել Հայերենին: Տարիները անցնում են, քաղաքը փոքր է գալիս Ալեքսանտրին և նա էլ շատերի նման տեղափոխուում է Պաքու, որն այդ ժամանակ աշխարհի ուշադրութեան կեդրոնում էր՝ իր նաֆթի շնորհիւ:

Կեանքը դառնում է նրա ուսուցիչը: Օր-օրի ձեւաւորում է նա որպէս գրող: Փոխուում է աշխարհայեցողքը:

Գրագիր դառնալու համար, ուր ասես որ չի աշխատել՝ աղի պահեստարանում, տեղական ուստիկանատանը, նահանգային վարչութեան ատեանում: Ծանր է եղել կեանքի ճանապարհը, սակայն չի ընկճուել, պայքարել է ամէն օրուայ համար, ունենալով ընկեր միայն գրիչն ու գիրքը, հարթելով ամէն մի կոչտութիւն կեանքի, հասնում է գրողի իր կոչմանը:

1883 թուականին «Մշակ» թերթում լոյս է տեսնում նրա «Հրդեհ նաֆթագործարանում» պատմուածքը, որի մէջ տիրաբար հնչում է կեանքի ձայնը, այն կեանքի, որտեղ դժոխային պայմաններում շարջարուում են հազարաւոր ազնուագոյն հոգիներ: Որոնք էլ մի օր ալիքի նման պէտք է բարձրանային՝ կործանելու դրամատիրութեան շարագործութիւնները և սկիզբ դնելու նոր կեանքի ուղուն: Սակայն, այդ երիտասարդները դեռ շատ երկար տարիներ պէտք է շարջարուէին այդ դժոխքի մէջ:

Սկսած «Հրդեհ նաֆթագործարանում»-ից մինչև նրա մեծ վէպերը, խորհրդային և ոչ խորհրդային օրերին գրած, անկախ քեզանից մտածում և Շիրվանցատէի մեծութեան և կատարած դերի մասին Հայ գրականութեան մէջ, որը միշտ հա-

մընթաց է քայլել կենսական և ընկերային ճշմարտութեան հետ, եղել է մարդասէր և ժողովրդասէր, պաշտպանել է աշխատաւորութեան շահերը, իրաւունքն ու արժանապատուութիւնը: Մշտապէս բախման մէջ է եղել տեղական իշխանութիւնների հետ. դրա համար էլ 1898-ին աքսորվել է Օտեսա: Հինգ տարի ապրել է Փարիզում, ուսումնասիրել է մանրամասնօրէն ֆրանսիական արդի գրականութիւնը: Սորպոնի մէջ հետեւել է գրականութեան և պատմութեան դասընթացներին: Փարիզից Ամերիկա և վերջապէս 1926-ին Սորհրդային Հայաստան, որտեղ էլ 1935 թուականին կնքել է իր մահը, Հայ ժողովրդին թողնելով գրական մեծ ժառանգութիւն:

Բազմաթիւ և բազմատեսակ է գրողի ստեղծագործական ցանկը՝ վէպեր, վիպակներ, պատմուածքներ, թատերական գործեր, յօդուածներ, ակնարկներ և վերջապէս ինքնակենսագրական՝ «Կեանքի բովից» խորագրով:

Բոլոր ստեղծագործութիւններն էլ բովանդակալից են, սակայն նրանցից մի քանիսը արդիական են բոլոր ժամանակների համար և շատ աւելի շօշափուած:

Վէպերից՝ «Քառս», «Չար ոգին», «Նամուս», «Ցաւազարը»..., վիպակներից՝ «Արտիստը», «Վրակ», «Վարդան Ահրուսեան», «Գաղափարի գերին»..., թատերական գործերից՝ «Իշխանուհին», «Պատուի համար», «Ունէ՞ր իրաւունք», «Աւերակների վրայ», «Կործանուածը» և շատ ու շատ գործեր, որոնցից մեծ մասը բեմականացուել է, մի քանիսը շարժանկարի վերածուել՝ անմահացնելով ժապաւէնի վրայ Շիրվանցատէի խօսուն գործերը:

Մաւալային առումով, Շիրվանցատէի մեծագոյն վէպը «Քառս» ն է: Ան սկսում է շատ պարզ և սովորական նախադասութեամբ՝ «Մարկոս Աղա Ալիմեանը ծանր հիւանդ էր»: Անմիջապէս տրամադրութիւն է ստեղծում: Ուզում ես իմանալ յետոյ... Մեռնում է միլիոնատէրը: Այսօրուայ միլիոնատէրը, քանզի երէկ նա ջրկիր էր, խոհարար, դռնապան, գինեկաճառ... Ինչով ասես չի զբաղուել Մարկոս Աղան մինչև իր այս վիճակին հասնելը: Եւ ժողովուրդը հիւսել է բազմաթիւ ու բազմաբնոյթ մոյլ առասպելներ նրա շուրջը: Սակայն նրա ժառանգութիւնը, խարդախութիւնը, ոճրագործ լինելը գալիս են իրական կեանքից: Եւ ահա բացուում է մի կտակ, որտեղ ասում է, որ ամէն մէկը իր բաժին ժառանգութիւնը կը ստանայ այն օրը, երբ կատարուի Հօր խորհուրդները՝ ուղղելով իրենց սխալները: Այո՛, նա հարստահարիչ էր, սակայն պահպանել էր իր մէջ երէկուայ գիւղացու նահապետական նախապաշարունները:

Սմբատը հոգեպէս տառապում է: Միքայէլը տառապում է պարտատէրերի ձեռքը: Արշակը փչացած է հոգով և ունի վատ առողջութիւն: Եւ այդ բոլոր փոքր ու մեծ հերոսների մէջ կայ մէկը, Շուշանիկը, որը իր անմեղ մաքրութեամբ մաքրագործում է բոլորին և կապում Միքայէլի հետ այն վայրկեանից, երբ վերջինս հրդեհի ժամանակ փրկում է իր անդամալոյծ հօրը:

Միքայէլը կանգնում է ճիշդ ճանապարհի վրայ, դուրս է գալիս այն դժոխքից, որտեղ քառսն էր տիրում, իսկ Սմբատը գլորում է ցած, չկարողանալով պահել իր երիտասարդ օրերի գաղափար-

ները: Փոքրիկ «քառսներից» գոյանում է մեծ քառսը: Բախում են կերպարները, բախում են քաղաքական դասակարգերը, ձեւաւորում են բրնաւորութեան գծերը, ոճը, խօսելաձեւը, մտածողութեան միջոցառը, խաչաձեւում են և բաժանուում, հիմք ստեղծելով ընկերային միջավայրի մէջ տիրող գորշութեանը:

Շիրվանցատէն կարողացել է ամենայն ճշգրտութեամբ ստեղծել ժամանակաշրջանին յատուկ բրնականութիւն, անհատականութիւններ ու բնաւորութիւններ: Որպէսզի այս ամէնը հասկանալի լինի, պէտք է կարդալ վէպը ծայրից ծայր, ան լի է գեղարուեստական արժանիքներով:

Թատերական գործերից բացառիկ հզօրութիւն ունի «Պատուի համար» ողբերգութիւնը: Գործող հերոսների հոգեկան խոր ճեղքուածքներից է ըսկիզբ առնում և ստեղծում բնաւորութիւնների և գործողութիւնների սուր բախումը: Բախում եսամոլ կրքի և ազնուութեան, շահի ու խղճի, ազահութեան ու պատուի միջև: Չարը կործանում է գեղեցկութիւնը: Տան Հայրը իր հարստութիւնը պահելու համար, ոտնակոխ է անում աղջկայ՝ Մարգարիտի պատիւը. «Հայրն սպանեց իր աղջկայ պատիւը»: Ահա այսպէս խղճի և կեանքի սպանութեամբ է աւարտում թատերգութիւնը:

Շիրվանցատէն այս ողբերգութեամբ դառնում է ախտաւոր դարի ու արատաւոր մարդկանց դատաւորը: Գրիգոր Զօհրապը հպարտութեամբ է գրել. «Հատոր մը պէտք է ամբողջ այս հրաշակերտը վերլուծելու համար: ... Ամէն բառ գնդակի հարուածի պէս ուժգին ու սաստիկ է»:

Ալեքսանտր Շիրվանցատէն իր ստեղծագործութիւնների միջոցով աշխարհին է տուել մեր հոգու պատկերները, ստեղծելով ազգային արւեստի հարստութիւն՝ իր բոլոր համամարդկային ձգտումներով և թողել է աճող սերունդներին ըզզալի գրական ժառանգութիւն, ծնուած կեանքի թելադրանքով: Եւ 150 տարուայ հեռաւորութիւնից նրանք չեն կորցրել իրենց միտքն ու գաղափարները:

ԳԱՅԵԱՀ

**ASSOCIATION ARMÉNIENNE
D'AIDE SOCIALE**

*Au service des Arméniens
depuis 1890*

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. 01 48 78 02 99 - Télécopie 01 42 80 61 45
Email : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraite médicalisées :
Montmorency (Val d'Oise) : 01.39.83.20.67
Gonesse (Val d'Oise) : 01.39.85.24.24
Saint Raphaël (Var) : 04.94.19.51.50

En Arménie :
**FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE
POUR LE DÉVELOPPEMENT**
13/3 Khandjian, Erevan, frenchfund@web.am

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՅԺՄԷՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒՐԻՆ ԴԵՐԸ ՄԵՐ ԱՌՕՐԵԱՅԻՆ ՄԷՋ

Ինչպես ծանօթ է, մարդկային մարմինը մեծ մասամբ ջուր է բաղկացած է, չափահաս անձի մը մարմինը 60 առ հարիւր, իսկ նորածինի մը մարմինը գրեթէ 75 տոկոսով ջուր կը պարունակէ: Մեր մարմնին կենսական այս բաղկացուցիչը շատ մը կարեւոր դերեր ունի.

- Մարմնական մնացորդները արտաքսել,
- Մարմնի ջերմաստիճանը կանոնաւորել,
- Մեր յօդերուն շարժումը դիրացնել,
- Երակային ճնշումը եւ սրտերակային գործընթացը կանոնաւորել,
- Ուղեղային, մկանային եւ ոսկրային աշխուժութիւն ապահովել,
- Մարմնի մէջ թթուածինի, բնածխային երկօքսիտի, մղօններու (hormon) եւ սննդանիւթերու շրջանը ապահովել,
- Բջջային կառուցումը պահպանել:

Ամէն օր, մեր մարմինը միջին հաշուով 2-3 լիթր ջուր կ'արտաքսէ, մեզի եւ կղկղանքի, քրտինքի եւ շնչառութեան միջոցաւ: Իր կորուստները դիմագրաւելու համար, մարդկային մարմինը օրական 2.5 լիթր ջուրի պէտք ունի: Միջին հաշուով, այս քանակութեան 1 լիթրը կը ստանանք զանազան սննդեղէններու միջոցով: Ուրեմն անհրաժեշտ է որ օրական 1.5 լիթր հեղուկ խմենք, մարմնին ջրային հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Այս հեղուկին կարեւոր բաժինը ջուրն է ի հարկէ, նաեւ թէյը, պտղահիւթերը եւ մեծ քանակութեամբ ջուր պարունակող այլ հեղուկներն ալ կու գան ամբողջացնելու վերոյիշեալ քանակը:

Կարեւոր է որ խմենք առանց ծարաւի զգացումը յայտնուելու: Որովհետեւ երբ ծարաւ ենք, մեր մարմինը արդէն մասամբ ջրագուր կ'արձագոծէ: Զուրի մարմնէն ներս անբաւարար քանակով մուտքը տեղի կու տայ, նոյնիսկ թիթեւ, ջրազրկումի (dehydration), որը պատճառ կրնայ հանդիսանալ առողջական խանգարումներու, ինչպէս գլխացաւ, յոգնութիւն, ուշքի տկարացում, եւ այլն: Եթէ ջրազրկումը աւելի ուժեղ կամ հնացեալ հանգամանք ստանայ, աւելի լուրջ առողջական հարցերու ծնունդ կրնայ տալ, ինչպէս երիկամային աւազներ, միզապարկի բորբոքում կամ արեան գերճնշում:

Այսուհանդերձ, ըստ ժամանակագրական տրեւելիքներու, ֆրանսացիներու տկար մէկ տոկոսը միայն յանձնարարուած օրական 1.5 լիթր ջուրը կը խմէ: Թէպէտեւ 6-11 տարեկան երախաներու մօտ այս համեմատութիւնը 53 առ հարիւր է, սակայն արթունքի չրջանի երիտասարդներուն 14 առ հարիւրը միայն, չափահասներու 27 տոկոսը, իսկ տարեց անձերու (55 տարեկանէն վեր) 22 տոկոսը միայն 1.5 լիթր եւ աւելի ջուր կը խմեն: Յիշեցնենք նաեւ, որ վերջին երկու դասակարգերու պատկանող անձերուն խմած հեղուկին կէսը միայն զուտ ջուր է, մնացեալը զովացուցիչ, պտուղի հիւթ կամ տաք հեղուկ, նոյնիսկ ռաբից ըմպելի:

Չափահասները օրական միջին հաշուով 1.3 լիթր հեղուկ կը խմեն, որուն կարեւոր բաժինը պարզ ջուր է, մնացեալը տաք հեղուկ եւ ռաբից ըմպելի, այս վերջինը 14 տոկոսի համեմատութեամբ: 55 տարեկանէ վեր անձերու մօտ խմուած հեղուկի քանակը օրական միջին հաշուով 1.2 լիթր է, որուն կարեւոր մասը պարզ ջուր, ապա տաք ըմպելիներ եւ 15 տոկոսը ռաբից ըմպելի: Գալով

ըմպելիներու ջերմութի (calories) տեսակէտով բաղադրականին, ջուրը ի հարկէ որեւէ ջերմութ չապահովէր մարդկային մարմնին: 100 միլիլիթր (մօտաւորապէս 1 ջուրի գաւաթ) տաք ըմպելին (թէյ, սուրճ) 29 քիլոքալորի, 100 միլիլիթր զովացուցիչը՝ (փրփրոտ կամ ոչ) 41 քիլոքալորի, 100 միլիլիթր պտղահիւթը՝ 47, իսկ 100 միլիլիթր ռաբից ըմպելին 118 քիլոքալորի կ'ապահովէ մարմնին: Ինչպէս կը տեսնուի, այս վերջինը հակառակ շատ ջերմութ չահեցնելուն, շատ քիչ ջուր կը պարունակէ:

Զուրի կենսական դերը այսպիսով ամփոփելէ յետոյ, ջանանք արժեւորել երկրագունտի բնակչութեան ջուրի գործածութեան տուեալները:

Հակառակ Ֆրանսայի եւ նման կարգ մը զարգացած երկիրներու մէջ ջուրի սպառման, գործածման, գտման նախանձելի դիրքին, յիշեցնենք որ ներկայիս աշխարհի տարածքին վրայ 2.6 միլիարդ բնակչութիւն մը, որ կը ներկայացնէ ընդհանուր բնակչութեան 40 առ հարիւրը, ըմպելի ջուրի եւ անոր ընտանի ընկալման, առողջապահական մակարդակով գտման կարելիութիւնը չունի: Այս բնակչութիւնը հիմնականօրէն կը բաղկանայ արիւրիկեան եւ ասիական տկար եկամտով երկիրներէ: Այս զանգուածին 1.1 միլիարդ ըմպելի ջուրի ուղղակիօրէն տեսական գործածութեանէն զուրկ է: Խնդրոյ առարկայ բնակչութեան թիւը կէսին իջնելու նպատակը լաւատես պայմաններով, 2015-էն առաջ իրագործելի չէ: Զուրի աղտոտ, անառողջ պայմաններով գործածութիւնը 1.6 միլիոն երախաներու մահուան պատճառ կ'ըլլայ ամէն տարի: Վատորակ ջուրը երկրագունտի առողջապահական հարցերուն գլխաւորը կը հանդիսանայ, փորհարութիւն եւ դալկախտի (paludisme) նման ախտերէն տարեկան 3 միլիոնէ աւելի մարդոց մահուան պատճառ դառնալով:

20-րդ դարու ընթացքին ջուրի սպառումը 6-ով բազմապատկուած է, ի բաղդատութիւն աշխարհի բնակչութեան եռապատիկ աճին: Ուրեմն հարկաւոր է լաւագոյնս օգտագործել ներկայ տրամադրելի աղբիւրները, մոլորակային այս կենսական պահանջը դիմագրաւելու համար:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԵՆ ԵՖԻԻԲ

«ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ» ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Համացանցէն կը տեղեկանանք, որ Ուաշինկթընի Պատմական Ցուշարձաններու Պահպանութեան Դէտեքու խումբը միաձայնութեամբ հաւանութիւն տուած է քաղաքին մէջ «Հայոց Յեղասպանութեան թանգարան» մը հիմնելու դիմումին: Ինչպէս աւելի առաջ ալ հաղորդած էինք, թանգարանը տեղ պիտի գրաւէ Ազգային Դրամատան պատմական շէնքին եւ յարակից տարածքներու մէջ:

Թանգարանի իրականացման պատասխանատու ամերիկահայ մարմինը խոստացած է, պատմական արժէք ներկայացնող, դրամատան շէնքին որեւէ վնաս չպատճառել:

Ապագայ թանգարանը պիտի ունենայ յատուկ շէնքադրում մը՝ ցեղասպանութիւնները կանխարգիլելու եւ զանոնք իրականացնողները պատժելու հարցին մէջ:

ԻՆՉՈՒՒ ԱՊՐԻԼԻ 24-ԻՆ

«Ինչո՞ւ հայերը ցեղասպանութեան օրը կը նշեն Ապրիլի 24-ին»: այս հարցը ցեղասպանութեան պատմութեան անտեղեակ իւրաքանչիւր մարդու մտքին մէջ կը ծագի:

Ծանօթ է, որ այդ թուականին Օսմանեան Կայսրութեան ռատիկանութիւնը Պոլսոյ մէջ ձերբակալեց եւ արքայի հոն գտնուող մտաւորական դասուն գրեթէ բոլոր անդամները, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ արքայի ճամբաներուն վրայ դաժանօրէն ու վայրագօրէն խողովողեցան, դառնալով ճիւղաղային ծրագրի մը առաջին զոհերը:

25 Մարտ 1920-ին գրող Վրթանէս Փափագեան, որ այն ժամանակ Վաղարշապատի դպրոցի տեսուչն էր, նամակով մը կը դիմէ օրուան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրենեանցին, առաջարկելով Ապրիլի 24-ը մտցնել օրացոյցի մէջ՝ իբրեւ յիշատակ հայ նահատակ մտաւորականներուն: Վ. Փափագեան նոյն առաջարկով կը դիմէ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանին, գիտութեան եւ արուեստի նախարարին:

Կաթողիկոսական կարգադրութեամբ յատուկ շրջաբերական կը ղրկուի Երեւանի, Պաքուի, Թիֆլիսի ու Արցախի թեմակալ Առաջնորդներուն՝ յանձնարարելով Հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Ապրիլի 24-ին Ս. Պատարագ մատուցանել եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել հայ մտաւորականներու եւ ցեղասպանութեան բոլոր զոհներուն ի յիշատակ:

Սփիւռքն ալ միանալով նախաձեռնութեան, 24 Ապրիլը այս ձեւով դարձաւ Մեծ Եղեռնի համազգային տարելիցի, Հայոց Յեղասպանութեան բոլոր զոհներուն յիշատակին նուիրուած օր:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ ԱՊՐՈՂ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՊՐԱՇ ՀԱՅՈՒՇԻՆ ՏՕՆԵՑ ԻՐ 100-ԱՄԵԱԿԸ

Ուրուկուէյի հայ համայնքին մէջ տօնուած կիներու միջազգային օրը՝ Մարտ 8-ը նշանաւորուեցաւ իւրայատուկ իրադարձութեամբ մը. Հայկական ծերանոցին մէջ ապրող Տիկ. Ովսաննա Ազիրմայեան-Կակոսեանը այդ օրը բոլորեց ծննդեան 100-ամեակը:

Անոր այցելեցին շատեր՝ հոգեւոր առաջնորդը, ազգականներ եւ բարեկամներ: Զերմ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն եւ Հայկական երաժշտութեան ներքոյ Ովսաննա Մայրիկը զըլարձացաւ իր ընկեր-ընկերուհիներուն հետ:

Զրուցելով «Ռատիօ Արաքս»ի տնօրէն Տիէլո Գարամանուկեանի հետ՝ Ովսաննա Մայրիկը պատմած է. «Մնած եմ Հաճըն. անկէ 7 տարեկանիս, որպէս գաղթական, գացինք. Տէր Զօրի մէջ կորսնցուցի ծնողքս, այդ իսկ պատճառով եւ ու փոքր եղբայրս մտանք ՀԲԸՄ-ի որբանոցը եւ հոն ուսանեցանք: Ապա ամուսնացայ Փանոս Կակոսեանի հետ: Զարդի պատճառով տեղափոխուեցանք Գերբուք եւ Մուսուլ՝ Իրաք, յետոյ անցանք Պէյրութ: Եղբայրս կը պատմէր, որ երբ կ'աշխատէր Հացի գործարանին մէջ, տեսաւ, որ շուն մը յայտնուեցաւ, որ վիզին վրայ թուղթ մը ունէր, ուր գրուած էր. «Շուտ դուրս ելէք այստեղէն, Հայերուն կը մորթեն», կը յիշէ Ովսաննա Մայրիկը:

Իր պատգամը փոխանցելով երիտասարդներուն՝ Յեղասպանութեան 100-ամեայ վերապրող Հայուհին կ'ըսէ. «Կը փափաքեմ, որ նոր սերունդները Հայասէր ըլլան եւ պահեն Հայ լեզուն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ԳՐԶԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ստեղծագործական մեծ եռանդի պտուղ Հայկական գրչագրությունը Հարուստ գանձ մըն է, թէ՛ արուեստի եւ թէ՛ գիտութեան տեսակէտէն:

Հայկական գրչագրութիւնը եւ անոր անբաժան լրացուցիչ՝ մանրանկարչութիւնը ինքնուրոյն ու առանձնայատուկ դպրոց մը ստեղծած են, որուն ծաղկումն ու գոյատեւումը անքակտելիօրէն կապուած է պետութեան տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան հետ: Բարենպաստ պայմաններ Հնարաւորութիւններ կու տան ձոխ կեանք վարելու, նաեւ, մասնաւորաբար բարձր խաւի ներկայացուցիչներուն ճաշակն ու մշակութային մակարդակը զարգացնելու: Այս խաւին պատկանողներ արուեստի գործեր ունենալու Համար յատուկ ներդրումներ կը կատարեն:

Նոնորճ մարդիկ նստած վանքի նեղ, մութ ու խոնաւ խուցի մը անկիւնը, ձէթի ճրագի տակ, փարչ մը ջուրով ու կորեկէ պատրաստուած կտոր մը Հացով, ամիսներ երբեմն ալ տարիներ աշխատած են, կրօնական ու պատմական նիւթեր պարունակող մատեան մը աւարտելու Համար: Պատահած է, որ գործը անաւարտ ձգեն՝ տեսողութեան անբաւարարութեան կամ անհանգստութեան պատճառով: Եղած են ալ գրիչներ եւ ծաղկողներ, որոնք ունեցած են իրենց աշխատանոցները, օգնականները, եւ ազատ մուտք ունեցած են ազնուականներու, իշխանաւորներու դղեակներէն ներս: Հայ արուեստի պատմութեան մէջ գրչութիւնն ու զարդանկարչութիւնը զարգանալով ծրնունդ տուած են յատուկ դպրոցներու, որոնք իրենց ստեղծագործութեամբ եւ իւրայատուկ ոճով արուեստի լաւագոյն կեդրոններ դարձած են: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը Հայ մշակոյթի էջերուն մէջ իր արժանի տեղը գրաւած է:

Ստեղծողին քով անուրանալի տեղը ունի պատուիրատուն: Ան, որ իր նիւթական միջոցները տրամադրած է արուեստի գործի մը իրականացման, եւ չնորհիւ իրար կանխող պատուէրներուն ու լաւագոյնը ունենալու ցանկութեան, գլխաւոր խթանը Հանդիսացած է արուեստներու զարգացման:

Ձեռագիրներու պարունակութեան մէջ, գեղարուեստական արժէքին զուգահեռ, տեղին պիտի ըլլայ նշել նաեւ այն մասը, որ պատմական Հաւաստի վաւերագիր ըլլալու Հանգամանքը կը կրէ: Այս բաժինը ձեռագրին յիշատակարանն է:

Յիշատակարանները, արձակ կամ չափածոյ, արձանագրուած են գրիչին կամ ծաղկողին ձեռքով մատեաններու վերջաւորութեան եւ վաւերագիր ըլլալով Հանդերձ կ'արտայայտեն նաեւ ժամանակաշրջանի գեղարուեստական ճաշակն ու մտածողութիւնը: Յիշատակարաններու մէջ ներկայացուած են տուեալ ձեռագրի ստեղծման Հանգամանքները, կենսագրական տեղեկութիւններ՝ գայն գրողին, ծաղկողին, կազմողին, պատուիրատուին մասին, ընդօրինակութեան վայրը, թուականը: Հոն արձանագրուած կ'ըլլան նաեւ տուեալ ժամանակաշրջանի անցուղիները, գրչութեան ընթացքին վերաբերեալ տեղեկութիւններ, յիման ու ողորմութեան արժանանալու աղբրներ, գանազան դիպուածներու կամ անձնական հոգեվիճակներու Հակիրճ նկարագրութիւններ:

Շնորհիւ ձեռագիրներու յիշատակարաններուն կարելիութիւն կը տրուի մեզի Հետեւելու յաջորդաբար գրչագրութեան եւ մանրանկարչութեան պատմութեան բոլոր Հանգրուաններուն, մատնանշելու բոլոր ձեռագիրները իրենց շրջաններով եւ դպրոցներով: Նոյն ատեն կը տեսնենք, որ նոյն գրիչին գործերը բազմաթիւ անգամներ ընդօրինակուած են:

Հայկական ձեռագրերու յիշատակարանները ոչ միայն մեր մանրանկարչութեան ուսումնասիրութեան Համար օգտակար եղած են, այլ նաեւ Հայոց պատմութեան Համար ալ, երբ, օրինակի Համար, կարգ մը կնճոռտ Հարցեր եւ կամ երկու պատմագէտներու զիրար Հակասող տուեալներ լուսաբանուած են չնորհիւ յիշատակարաններուն եւ մանրամասնութիւններ լրացուած են:

Գրիչներու եւ ծաղկողներու կեանքի եւ աշխատանքի պայմանները երբեմն եղած են ծանր ու դժոխակ: Հայ գրականութեան այս վկանները ըստիպուած կը շարունակէին մագաղաթներու ու ձեռագրերու ընդօրինակութիւնը՝ շատ անգամ գաղթի ու վախի ճամբաններուն վրայ: Ստ. Օրբելեան, ԺԳ. դար, փառք կու տար, որ կրցաւ գրել եւ աւարտել գործը. «Ի դառն աւուրս եւ ի սովամածոյց մահաշունչ ժամանակիս, յորում մահն՝ ցանկալի եւ երանական, եւ կեանքն՝ ատելի ու թշուառական» էր, ակնարկելով թաթարական արշաւանքին: Ուրիշ մը, Աբրահամ Կրետացի, ԺԸ. դար, որ պարսից Նասիր Շահի «Անցից իւրոց» պատմութիւնը գրած է, կ'ըսէ. «Ի մէջ տառապանաց եւ ի մէջ զբաղմանց, վշտաց եւ չարչարանաց եւ նեղութեանց գրեցի, հիւանդ եւ խօթացեալ»: Գրիչ մը կը խնդրէ ներողամիտ ըլլալ իր սխալներուն. «Քանզի տեսանէաք զբազում դիակունս մարդկան մեռելախ առաջի մեր եւ ցնորէր միտ իմ իբրեւ զվայրենագնաց գազան»:

Սիւնեցի գրիչներէն մէկը կը յայտնէ, թէ ըստիպուած ըլլալով փախչիլ թշնամիին առջեւէն, կիսաւարտ ձեռագիրը կը դնէ «խուրջին»ը եւ ուր որ դադար կ'առնէ՝ հոն կը շարունակէ գրել, ծունկերը գրասեղան գործածելով: Նիւթական ու հոգեկան դառն պայմաններու մէջ կատարուած աշխատանքին Համար գրիչները իրաւունք ունէին անշուշտ, պահանջելու երկիւղած յարգանք: Ասոնցմէ մէկը կը գրէ. «Աղաչեմ, խնամ եւ գուր մեծարանս տանել սմա, մի մրճոտել, մի պատառել,

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԻ ՍՏԱՆՁՆՈՒՄ

Ապրիլ 9-ին, Երեւանի Օփերայի եւ Պարի Ազգային Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած Հայաստանի Ազգային Ժողովի յատուկ նիստի ընթացքին, Փետրուար 19-ի ընտրութիւններու արդիւնքով Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուած Սերժ Սարգսեան ստանձնած է նախագահական պաշտօնը:

Սերժ Սարգսեան Սահմանադրութեան մայր օրինակի եւ է. դարու Վեհամօր Աւետարանին վերայ ձեռքը դնելով արտասանած է երդման բանաձեւը:

Արարողութեան ընթացքին ելոյթ ունեցած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ նորընտիր նախագահը: Նիստին ներկայ գտնուած են բարձրաստիճան հիւրեր, դիւանագիտական եւ միջազգային կառոյցներու ներկայացուցիչներ: Երդման արարողութեան Հետեւած է զինուորական շքերթ, որուն աւարտին նախագահը այցելած է Եռաբլուրի պանթէոնը:

Նոյն օրը ստորագրած հրամանագրով Սերժ Սարգսեան Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ նշանակած է Կեդրոնական Դրամատան նախագահ, 48 ամեայ Տիգրան Սարգսեանը:

ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դատաւորներու Միջազգային Միութեան տարեկան ժողովը յաջորդ տարի Սեպտեմբերին պիտի կայանայ Հայաստանի մէջ, որ տարածքաշրջանի առաջին երկիրն է, նաեւ ԱՊՀ-ի, որ կարելիութիւն կը ստանայ հիւրընկալելու նման կարեւոր Համաժողով մը:

մի մերկ ընկենուլ»:

Ինչպէս վերը յիշեցինք, ձեռագիրներու յիշատակարանները կարեւոր եւ վճռական դեր կը խաղան պատմութեան մութ եւ վիճելի կէտերուն վրայ լոյս սփռելով: Շնորհիւ անոնց պարունակած տեղեկութիւններուն եւ բաղդատութիւններու կարելի կ'ըլլայ ճշգրտման կատարել պատմական եղելութիւններու վայրերու եւ մանաւանդ թուականներու վերաբերեալ:

Կարելի է Հատորներ նուիրել այս նիւթին, ինչ որ ըրած է Մաշտոցեան Մատենադարանի երբեմնի տնօրէն, վաստակաշատ գիտնական Լեւոն Ոսիկեան իր մեծածաւալ քառահատոր ուսումնասիրութեամբ:

(Քաղուած)

Vlaminck, un instinct fauve

Depuis 1956, deux ans avant sa mort, aucune exposition n'avait présenté l'œuvre de Maurice Vlaminck à Paris. Le musée du Luxembourg donne actuellement l'occasion de mieux connaître ce peintre considéré comme l'un des fondateurs du fauvisme.

Né en 1876 à Paris dans une famille de musiciens, Vlaminck s'installe à Chatou et il ne quittera plus les berges de la Seine qu'il parcourt à pied ou en vélo et qui lui fournissent l'essentiel des sujets de sa peinture. Anarchiste, antimilitariste, provocateur, il est aussi autodidacte et fuit tout ce qui est institution.

Des rencontres déterminantes

Sa rencontre avec Derain, puis avec Matisse, est décisive dans ses choix artistiques et il devient avec eux l'un des trois noms phares du fauvisme qui connaît son plein développement sur une période très courte, entre 1904 et 1907. Vlaminck est bouleversé par les peintures de Van Gogh qu'il voit pour la première fois en 1901 ; il est impressionné par son rapport à la nature et son traitement de la couleur. A partir de 1908, Vlaminck s'éloigne peu à peu du fauvisme en se posant des questions sur les limites de la couleur et tente, comme Cézanne des compositions plus géométriques. Contrairement à tous les peintres du début du XXe siècle qui ont été attirés par la lumière du Sud, Vlaminck est resté dans la région parisienne, faute de moyens, et ce sont ces paysages qu'il transcrit dans une profusion de couleurs pures et vives. Sa fréquentation des peintres de Montmartre lui permet de faire la connaissance de Picasso, Braque, Apollinaire, Max Jacob, Van Dongen...

Tout en restant à distance de la Butte, il est cependant fasciné par la vie nocturne et les personnages qu'il y ren-

contre et qui pour certains, lui servent de modèles.

En parcourant l'exposition

L'exposition réunit les premières œuvres connues de Vlaminck jusqu'à celles d'influence cézannienne et couvre la période de 1900 à 1915. On y voit des portraits expressionnistes rarement montrés en France datant de 1900, la peinture, épaisse, sculpte les traits des visages, des paysages et des natures mortes de la pleine période du fauvisme où les couleurs éclatent sur la toile en touches de toutes formes et de toutes directions, communiquant un sentiment de vie et de force et une énergie extraordinaire. Après 1908, Vlaminck tente une expérience nouvelle : il découpe l'espace en formes géométriques simples et le fractionne en multiples facettes, s'approche du cubisme qu'il conteste pourtant, le jugeant trop intellectuel, et garde une palette plus restreinte mais qui reste riche en contrastes. Admirateur de l'art africain, Vlaminck s'est constitué assez rapidement une collection de masques et de sculptures qui sont montrés également ainsi que son travail sur céramique en collaboration avec André Metthey.

Voilà une exposition qui donne de la couleur au paysage urbain et même si un siècle s'est passé depuis et que la ville s'est étendue encore, nous nous laissons emporter par le lyrisme des couleurs et le flamboiement des berges de la Seine.

Anahid Samikyan ◀

Liz Sarian en concert au Casino d'Enghien

Absente de la scène depuis huit ans, Liz Sarian a fait un retour attendu le 6 avril dernier, lors d'un unique récital au Casino d'Enghien-les-Bains. Devant une salle comble, elle a retrouvé son public, toutes générations confondues. Liz Sarian, c'est la générosité sur scène comme dans la vie, c'est une personnalité chaleureuse et sensible, et c'est une voix chaude et authentique qui puise sa force dans l'adversité. Accompagnée de l'excellent orchestre de Frédéric Manoukian, elle interprète des chansons traditionnelles arméniennes et des classiques de la variété française.

Par sa voix et sa présence sur scène, elle a enthousiasmé le public très réactif à l'ambiance qu'elle a su créer. A la fin du concert, nous avons eu l'heureuse surprise de voir Seta Aznavour venue spécialement de Los Angeles interpréter plusieurs chansons de son répertoire et marquer son amitié à Liz. Le spectacle prit fin avec un duo émouvant, sous les applaudissements du public conquis.

Un chèque de 21 400 euros a été remis à cette occasion au Fonds arménien de France. Cette somme, destinée au financement de l'école de Drakhtik en Artzakh, correspond aux bénéfices réalisés lors des manifestations de l'Année de l'Arménie par Haytas en 2007 et 2008 et la ville d'Enghien.

Nous pouvions remarquer parmi plusieurs personnalités, la présence de S. E. l'ambassadeur Edward Nalbandian, celle de M. Sueur, maire d'Enghien, de M. Charles Aznavour, ainsi que celle de M. Levon Sahyan et de Mme Rosy Varte.

A quand le prochain concert ? Heureux, nous avons participé à un beau spectacle comme nous aimerions en voir plus souvent.

E. Y. ◀

Seta Aznavour et Liz Sarian

© JEAN MANOUC YEREMIAN

la Maison d'Ursule
tissus et déco
www.maison-ursule.fr
Linge de Maison,
Voilage, Déco, Accessoires
d'Ameublement

Astrig Dédéyan et La compagnie Astres Mélodies

à la Cathédrale Sainte-Croix de Paris – Dimanche 6 avril

Après une carrière internationale d'opéra lyrique italien et français, Astrig Dédéyan est aujourd'hui professeur de chant au Conservatoire de Velizy-Villacoublay.

En assurant à la fois la formation vocale et musicale ainsi que la mise en scène de spectacles, elle communique sa passion pour le chant et crée tout naturellement « La compagnie Astres Mélodies » composée des élèves du Conservatoire.

Astrig Dédéyan cultive à la fois l'homogénéité de la chorale et le caractère particulier de chaque soliste, une gamme qui va des plus hautes notes pour certaines telle que M.-C. Janin et pour d'autres le souffle, le timbre, la musicalité de la voix (Nicole Lemoine, Jacqueline Leblanc).

Un programme varié comprenant opéras, mélodies d'époques et de pays différents, qui fit voyager, un

public nombreux et ravi, de l'opéra italien au *West Side Story* américain.

Sopranos et mezzos trouvaient la note juste, le style propre à chaque morceau, passant du rire, de l'humour de Cimarosa ou Donizetti à la complainte douloureuse de Bellini.

Les compositeurs arméniens, Aram Khatchadourian, Komitas, Alemchah ou Tcherpachian, Aïvazian, Hakhinian, moins connus, constituaient une partie importante du programme.

« *Le chant, la voix sont des dons de Dieu* » dit Astrig ; un don de joie

qu'elle continue à prodiguer avec « Astres Mélodies », auprès d'associations humanitaires, de maisons de retraite, où le fruit de son travail devient Le don du bonheur... le don à la vie.

Thais Samikyan ◀

Entretien avec le jeune comédien Hovnatan Avedikian

Achkhari : Bonjour Hovnatan, nous vous avons déjà vu plusieurs fois au théâtre, nous venons de vous voir dans *En attendant le songe* mis en scène par Irina Brook. Pouvez-vous nous parler de votre enfance et de la place de votre père Serge Avédikian ?

Hovnatan : Serge, c'est quelqu'un de remarquable, de très complet. Non seulement il a fait son métier de façon exigeante, mais avec tout cela il a été un père et c'est très rare à mon avis, il a une énergie multifonctionnelle, gigantesque, ce qu'il a réussi à faire est très difficile, incluant et la France et l'Arménie, continuant à faire des recherches sur les lieux d'origine de sa famille.

Quand et comment vous est venue l'idée d'être comédien ?

Cela s'est imposé à moi. A l'école, je n'avais aucune persévérance, cela ne m'intéressait pas. Mes parents m'ont appris à faire ce que j'aimais et sans amour je ne pouvais rien apprendre. J'ai quitté le système scolaire à 15 ans et cela a été ressenti de façon assez violente à la

maison. Mais je suis d'une famille profondément arménienne, on ne fugue pas. Serge et Anahid ont été très clairs : « Tu veux quitter l'école ? on ne te donne plus d'argent de poche. » J'ai travaillé dans les bars pendant un an. J'ai fait d'autres boulots...

Et après ?

J'avais fait le conservatoire d'art dramatique du 10e arrdt, puis la Maison des Conservatoires sans succès, le cadre ne me réussit pas. Mes parents étaient très inquiets. A 18 ans j'ai rencontré Irina Brook, j'ai joué une dizaine de rôles dans sa création *Une odyssée* qui a pris beaucoup d'ampleur, après cela j'ai joué dans plusieurs pièces de théâtre. D'ailleurs nous reprenons *Une odyssée* au Lucernaire à Paris en avril-mai 2008.

J'inspire les gens de théâtre. Je trouve ma nourriture spirituelle au théâtre.

Cela a été votre premier vrai rôle ?

Oui, et avec un metteur en scène intéressant.

Comment préparez-vous vos rôles ?

Avec Irina Brook, il ne faut pas trop penser, il faut écouter son corps, c'est l'intelligence du corps qui compte beaucoup. Je n'ai aucun mal à apprendre mes textes, ils rentrent tout seuls

Au vu de votre parcours, le théâtre vous aime.

Oui, il y a quelques années que je n'ai pas fait de cinéma.

Vous expliquez cela comment ?

Déjà, plus vous jouez au théâtre, plus vous vous retrouvez dans un circuit et plus vous êtes engagé dans des rôles au théâtre. C'est une question qui me travaille. J'ai des copains qui font de la télévision et qui m'envient de faire du théâtre avec des metteurs en scène connus. Eux font de la télé, ils gagnent beaucoup d'argent, artistiquement ce n'est pas la même chose. Je crois qu'on obtient ce qu'on dégage. J'inspire les gens de théâtre. Je trouve ma nourriture spirituelle au théâtre.

Malgré votre jeunesse ou à cause de votre jeunesse, est-ce que vous êtes « situé » au théâtre ?

Pas du tout, on me donne des rôles très différents. Par exemple, dans *En attendant le songe* ou *Une odyssée* avec Irina Brook, dans la **Compagnie Sketchup** de Marseille avec qui j'ai joué *Papiers d'Arménie* de Caroline Sarafian, une Arménienne de Belgique, j'y interprétais le rôle d'un jeune Arménien qui rencontre un Turc dans un train, avec *Le Misanthrope* au théâtre de Montreuil (92) avec Roger Planchon dans *Œdipe à Colonne* où j'interprétais le fils d'Œdipe, dans *Dom Juan* avec les acteurs du Théâtre du Soleil.

Vous avez déjà joué en tournée à l'étranger. Comment avez-vous ressenti la différence de publics ?

Je suis allé à la Réunion, en Allemagne, récemment en Suisse, en Tunisie où j'ai tourné un film et au Maroc.

C'est merveilleux de jouer devant un public francophone, qui aime la langue française, ils sont heureux d'entendre des comédiens qui viennent de France, de Paris. Le pire c'est le public parisien, soit méchant, soit condescendant.

Et en Arménie ?

J'y suis allé, j'y ai tourné *l'Arpenteur*, j'étais gamin. Je n'y suis pas retourné depuis. Cela fait 8 ans. L'Arménie me manque terriblement. En fait, ce n'est pas tant l'Arménie qui me manque. C'est un pays émouvant mais rude. Mais par rapport à mon père, j'aimerais aller en Turquie, en Cilicie, en Syrie, j'aime les atmosphères orientales avec la musique, la nourriture, je m'y sens chez moi.

Est-ce que vous avez déjà joué avec votre père ?

Non, pas encore, mais il m'a déjà dirigé dans des scènes pour le Conservatoire, c'est un très bon metteur en scène.*

Comment choisissez-vous vos rôles ?

Je prends ce qu'on me propose mais c'est toujours par rapport à ce que tu dégages. Evidemment, si on me propose deux rôles en même temps, là je choisis.

Que jouez-vous actuellement ?

Je suis en tournée avec *En attendant le songe* monté par Irina Brook, qui a maintenant une compagnie, elle réalise, elle produit. J'étais par exemple le 13 mars au Théâtre de Saint-Cloud, puis en tournée au Maroc. Il est prévu une centaine de représentations. Je joue jusqu'à fin mars 2008, car du 2 avril au 24 mai 2008 je reprends, au Théâtre du Lucernaire, *Une odyssée* et à partir du 27 mai, je jouerai Marc-Antoine dans *Jules César* de Shakespeare au Théâtre 14 à Paris jusqu'en juillet. J'espère passer ma vie en voyage même si je vais rester à Paris ces six prochains mois.

Et le trac ?

Vaste question, cela dépend du soir ! Parfois tu l'as, parfois pas, c'est toujours différent, mais intérieurement cela peut être très fort. Je suis un immense angoissé même dans la vie j'ai le trac.

Merci, Hovnatan, nous irons avec nos lecteurs, vous rencontrer dans *En attendant le Songe*, dans *Une odyssée*, dans *Jules César*, nous allons beaucoup voyager avec vous. Bonne route pour cette année et pour votre jeune carrière !

Entretien mené par **A.T. Mavian**
février 2008

* Nous sommes heureux d'annoncer que Hovnatan et Serge Avédikian vont jouer ensemble dans *Jules César* de Shakespeare au Théâtre 14, respectivement dans les rôles de Marc-Antoine et de César. Nous vous en reparlerons.

Le Théâtre Lucernaire et la Compagnie Irina Brook présente

Une Odyssée

d'après Homère

Mise en scène : Irina BROOK

Hovnatan AVEDIKIAN
Tony MPOUDJA
Renato GIULIANI
Ysmahane YAQINI

UNE ODYSSEE

1 banc, 4 acteurs, quelques accessoires, l'Odyssée revisitée par et pour une classe d'adolescents. Désopilant, ébouriffant, drôle, les sirènes charmant Ulysse – une scène inoubliable ! pour petits et grands.

Quelques places !
encore disponibles avec l'Ucfaf
pour

2

voyages en Arménie

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 26 juillet au 10 août 2008

soit 16 jours/15 nuits
au prix de 1565 euros par personne (30 maximum)
en demi-pension et chambre double,
incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh
(taxes d'aéroport et visa en sus).

Renseignements :
E. Yazidjian au 01.42.87.95.98

1 voyage randonnée
du 14 au 25 juillet 2008

soit 12 jours/11 nuits
au prix de 1390 euros par personne (maximum 12)
incluant un circuit randonnée de 7 jours
en pension complète
et 3 jours à Erevan en demi-pension
avec excursions et visites quotidiennes
(taxes d'aéroport et visa en sus).

Renseignements :
A. Samikyan au 01.48.03.18.78

David Erevantzi honoré

Samedi 5 avril, le sculpteur David Erevantzi s'est vu remettre dans une atmosphère très conviviale, les insignes de Chevalier des Arts et des Lettres, par Daniel Davisse, Maire de Choisy-le-Roi.

Madame Hélène Luc, sénatrice honoraire et Monsieur Davisse ont pris la parole. David Erevantzi, heureux et ému, a remercié la France et évoqué les personnes qui lui ont permis de créer les œuvres qui lui valent cet honneur.

DONS À ACKHAR

Mme SOGHOMONIAN Jacqueline (13 Marseille)	42 €
Mlle PAREGAMIAN Rose-Marie (92 Issy-les-Moulineaux)	42 €
M. HAIRABEDIAN Jacques (92 Meudon-la-Forêt)	110 €
M. NORHADIAN Paul (27 Pacy-sur-Eure)	42 €
M. Mme KATCHIKIAN Karnic (26 Valence)	42 €

En la circonstance du décès
de Mme **Takouie NAZARIAN**

M. Mme YAZIDJIAN Gérard (93 Montreuil)	50 €
Mlle AGASSIAN Kayané (94 Alfortville)	20 €

MAVROMMATIS PARIS
La cuisine grecque revisitée

Organisateur de réceptions
47, RUE CENSIER - 75005 PARIS
TÉL. : 01 45 35 96 50 - FAX : 01 43 36 13 08
WWW.MAVROMMATIS.FR

LES BOUTIQUES

Mavrommatis Lafayette Gourmet
48-52, bd Haussmann 75009 Paris
Tél. : 01 42 80 42 42

Mavrommatis Galeries Gourmandes
L'Atrium du Palais des Congrès - 75017 Paris
Tél. : 01 56 68 85 54

Mavrommatis Inno « Les Passages »
5, rue Tony Garnier 92100 Boulogne-Billancourt
Tél. : 01 46 04 69 54

Mavrommatis Censier
47, rue Censier 75005 Paris - Tél. : 01 45 35 96 50

LES RESTAURANTS

Mavrommatis Le Restaurant
42, rue Daubenton - 75005 Paris
Tél. : 01 43 31 17 17

Les Délices d'Aphrodite
4, rue Candolle 75005 Paris
Tél. : 01 43 31 40 39

AGENDA

PARIS ILE-DE-FRANCE

► Exposition

• Exposition **Isabelle Manoukian** - « Dessins 1994-2004. »

Du 21 au 28 avril, de 10h à 20h. Galerie Méziani- 6 rue Androuet- 75018, métro Abbesses

• Exposition **Daron Mouradian**

Galerie Mouvances-2 place des Vosges-75004 Paris, ts les jours de 10h30 à 19h sauf le lundi de 14h30 à 19h.

► Ciné Club Rouben Mamoulian

Hommage à Coco Aslan- **La 25e heure** - film d'Henri Verneuil avec Coco Aslan, Anthony Quinn, Virna Lisi, Serge Reggiani

Judi 15 mai - 20h. UCFAP 6 cité wauxhall Paris 10e - PAF 5 €, adhérents et abonnés 3 €

► Théâtre

Une odyssée, réalisé par Irina Brook- avec Hovnatn Avédikian, Tony Mpoudja Renato Giuliani Ysmahane Yaqini

Théâtre Rouge du Lucernaire - 53 r. N.D. des Champs Paris 6e. Rés. 01.45.44.57.34 - du Ma au Sa 18h30- Di 15h. (v. page 10) jusqu'au 25 mai.

► Cinéma

Lady Jane de Robert Guédiguian - depuis le 9 avril - Paris et province.

Nous avons bu la même eau, documentaire de Serge Avédikian à partir du 14 mai au cinéma Espace Saint-Michel - place St-Michel, Paris 5e et sortie du DVD.

► Concert

Mélange Rare dirigé par Gérard Der Haroutiounian
Samedi 19 avril - 18 h. Auditorium du Conservatoire du 10e Arrt - 2 rue Pierre Bullet PARIS 10e. Entrée libre

AQUITAINE

► Cinéma

Les Amis du Cinéma présentent **Ararat** d'Atom Egoyan, suivi d'une conférence sur le génocide arménien par Claude Mutafian, agrégé de l'Université.

Mardi 29 avril à 19 h Cinéma REX - Sarlat - entrée 6 €

► Exposition

Jardins, tableaux de Jean Panossian
Jusqu'en novembre 2008 - Château de Grèzes- Hostellerie del Arte - 46320 Grèzes - tél 05.65.11.20.40 ts les jours de 15 h à 18 h.

**Date limite de réception pour les annonces
du n° 446 : mercredi 23 avril 2008.**

Diocèse de France
de l'Église apostolique arménienne

Monseigneur Norvan Zakarian
archevêque de France

a le plaisir de vous convier
au cycle de formations

« Comprendre l'histoire arménienne »

qu'il anime chaque mois

3e séance :

dimanche 4 mai 2008 de 17h à 18h

Salle Nourhan Fringhian
15 rue Jean-Goujon 75008 Paris
M° Champs-Élysées Clémenceau,
Franklin-Roosevelt ou Alma-Marceau

► CINÉ-CLUB ROUBEN MAMOULIAN

La 25e heure

de Henri Verneuil avec Coco Aslan, Anthony Quinn,
Virna Lisi, Serge Reggiani

Judi 15 mai, 20h

UCFAF 6, cité du Wauxhall Paris 10^e

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir *Ackhar* chaque quinzaine

Nom Prénom

Adresse

Code postal Ville

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 35 € - 1 an (22 n°) : 68 € - Soutien : 110 €

Etranger 85 € pour 1 an par virement (100 € par chèque)

par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK

par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3H02 038 - BIC PSSTFRPPAR (*depuis l'étranger*)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Ackhar) - 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

Panorama de la littérature et de la musique arméniennes du XIXe siècle

Hovhannes Toumanian (1869-1923)

Dès le berceau, Hovhannès Toumanian murmure ses contes aux enfants d'Arménie et d'ailleurs, aux adolescents il dit les épopées, jeunes et adultes relisent ses légendes et ses poèmes. Les voûtes des opéras résonnent de ses tragiques histoires d'amour et d'exploits héroïques. Écrivain authentique arménien, vous ne pouvez et ne voulez lui échapper car chacun de ses écrits part du folklore, de l'histoire, de la philosophie et des mœurs des Arméniens.

Hovhannes Toumanian est né en 1869 à Dsegh, l'un des villages du Lori, une province aux forêts et montagnes majestueuses, aux gorges profondes où coule la rivière Debet. Hovannès admire et vénère son père, prêtre de la paroisse. Comme tout enfant, il aime écouter les légendes et les contes arméniens. Il fréquente d'abord l'école du village puis suit les cours d'une des meilleures écoles arméniennes de l'époque, l'École Nersessian de Tiflis qu'il doit malheureusement quitter, à 16 ans, pour retourner à Dsegh et s'occuper de sa famille, son père étant gravement malade. Il se marie à 19 ans et aura 10 enfants. Pendant quelques années il est obligé d'accepter des tâches ne correspondant en rien à son talent, et c'est seulement vers 1895 qu'il peut se consacrer entièrement à l'écriture. S'il a dû abandonner ses études, il ne cesse cependant de s'instruire, ayant cette

dépaysement, à sa faim, à son épuisement, l'a tué (cf. *Guikor* publié en 1907, qui dit-on, marque la perfection de sa prose et qui fait penser à certains contes d'H.C. Andersen). D'autres contes cependant mettent en valeur la rouerie de paysans qui peuvent déjouer les manigances du plus habile marchand ou bourgeois de la ville devenu cruel et insensible (*Le Maître et le Domestique* publié en 1908).

Nazar le Brave (1908 publié en 1912), lui, devient roi par la bêtise des hommes alors qu'il est d'une incompetence rare ; *La Mort de Kikos*, *Le Mardi Gras* montrent le degré d'absurdité auquel les pauvres gens peuvent arriver. La goutte de miel (1909) « dans ce pays comme dans l'autre, on ne vit que désolation » est un hymne à la paix.

Il donne une magnifique version de la légende d'*Akhtamar* (1892) « une voix dans le brouillard/se brise et pleure : Akh ! Tamar. ».

Son poème *Anouche* (1901-1903) qui, dit-on, est l'aboutissement de sa poésie et sur lequel **Tigranian** a composé notre opéra le plus populaire (1912), est non seulement un long poème d'amour, mais évoque l'atmosphère des villages montagnards de la fin du XIXe s. avec les métiers, les coutumes, le sentiment d'honneur, l'importance de la famille, leur vision du monde.

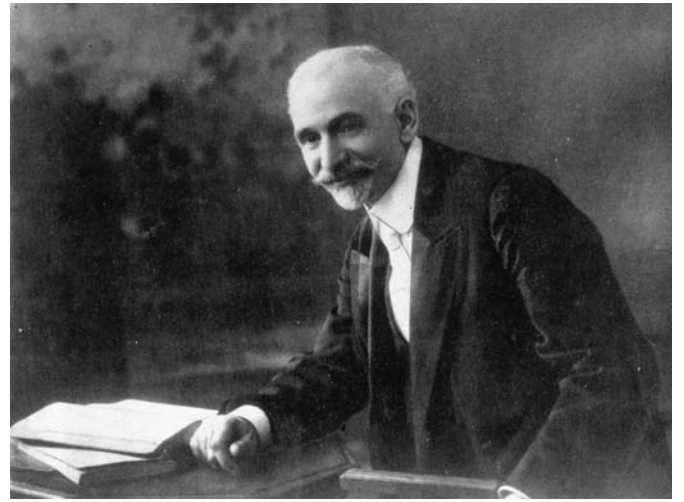
« Plus le poète est proche de son pays et plus il creuse dans son folklore, plus sa grandeur et la signification de son œuvre sont grandes pour l'humanité » a dit Toumanian et aujourd'hui ses paroles se vérifient

Par contraste les chansons de geste *David de Sassoun* (1902) et *La Prise de la forteresse de Temouk* (1902) aux héros invincibles vantent leur bravoure, leur sang-froid.

Almast, l'opéra inachevé de **Spendirian** a pour livret La prise de la forteresse de Temouk.

Comme Victor Hugo, Toumanian n'utilise pas une langue ampoulée, ses termes sont précis, choisis mais jamais obscurs, ils parlent au « cœur du peuple ». Le style simple, sans fioriture, s'adresse à tous, et parvient à adopter le rythme qui convient au récit, le rendant extrêmement naturel et mélodieux.

Philosophe, il est en constant questionnement sur la destinée, le pourquoi de la vie et la relation de l'homme et de la nature, ses *Quatrains* (1916-1922) et ses poèmes répondent à ces questions, la liberté, l'amour, la paix et la

conscience du bonheur simple et quotidien étant essentiels. Il doute du Dieu de paix, du Dieu des justes, du Dieu de l'innocence et du Dieu de la vengeance en lui demandant de se manifester

Ecologiste dès la fin du XIXe siècle, Toumanian est au cœur des événements « dès que la machine est entrée dans la vallée, et qu'elle a sifflé, pas un cerf n'est resté, pas un chevreuil... il est peut-être temps pour moi de disparaître, dit un pâtre » le chemin de fer sera-t-il un bienfait ou un mal ?

Une suite de tragédies jalonnent sa vie : les conflits dans le Caucase entre Arméniens, Géorgiens, Azéris, la Première Guerre mondiale, le génocide des Arméniens, des révolutions et des guerres civiles. Toujours au centre des événements, non seulement Toumanian écrit pour la paix et la fraternité mais se rend dans les villages massacrés. On l'a appelé « le croisé pour la fraternité universelle ». Très actif, il fonde « Vernadoun », un cercle littéraire à Tiflis qui fonctionne de 1902 à 1908 avec A. Issahaguian, L. Chant, D. Demirdjian, il est d'ailleurs élu président de l'Union des Écrivains Arméniens en 1912. Emprisonné de 1908 à 1909 et de 1911 à 1912, en tant qu'activiste anti-tsariste, il s'engage et forme des associations d'aide aux victimes.

Sa relation à son pays est passionnée, dans « cet océan de chagrins, le poète ne peut s'en séparer ». Sa mission pacifiste se manifeste en 1918 et en 1921. De 1921 à 1922 il est président du Comité d'aide à l'Arménie (HOG) et responsable de la Maison de l'art arménien de Tiflis

On ne peut qu'aimer Hovannès Toumanian qui s'est éteint trop tôt à 54 ans, à Moscou, loin de sa région des montagnes du Lori, la tête encore pleine de projets, d'œuvres esquissées. Enterré à Tiflis, son cœur repose à Dsegh où sa maison natale est devenue musée. Un autre musée lui est dédié à Erevan depuis 1953 contenant sa bibliothèque et divers objets.

Chahoumian, Issahaguian, Tcharentz, pour ne citer qu'eux, vouaient une immense admiration à Toumanian. Les Arméniens lui doivent beaucoup et ne peuvent le remercier qu'en lisant ses œuvres, qui ne sont pas encore suffisamment traduites, même si elles l'ont été en 40 langues dont dix langues européennes.

A.T. Mavian ◀

« Chaque poète devrait d'abord être le cœur de son peuple »

soif de connaissance des autres cultures, des autres folklores dont il s'inspire. Il a une profonde admiration pour Shakespeare, il lit Byron, Pouchkine, Lermontov et traduit nombre de leurs œuvres.

Il écrit depuis l'âge de 10 ans et est reconnu et publié en 1890, il n'a que 21 ans ! Si Raffi a rapproché la prose du peuple, Toumanian a rapproché la poésie du peuple, car sa poésie dit la vie quotidienne paysanne qu'il connaît parfaitement, il sait la grande misère du peuple et ses difficultés, même s'il a beaucoup vécu à Tiflis, centre culturel de première importance. Soucieux de perfection, Toumanian réécrit et améliore ses premières œuvres.

Ses personnages, des non-héros, sauf dans les chansons de geste, sont des villageois qui par leurs déboires, leur pauvreté et leur orgueil, touchent le cœur des hommes

Ses contes, légendes et récits dénoncent la dure condition du paysan, sa naïveté devant le citadin. La plupart du temps, il retourne au village aussi pauvre qu'avant, ayant perdu ses illusions d'amélioration et d'enrichissement, ou, pire, il ne peut retourner, car la ville insensible à son jeune âge, à sa solitude, à son

Anouche illustré par K. Khandjian

ACHKHAR Bimensuel bilingue d'information et de la vie arménienne

Tél. 01 40 40 02 82 • Fax. 01 42 08 09 70 • achkhar@free.fr

Fondateur : Avedis Alixanian • Gérante-directrice de la publication : Roseline Djihanian • Rédacteur en chef : Gérard Dédéyan.

Collectif de rédaction : G. Dédéyan, R. Dzagoyan, M. Haladjian, A.T. Mavian, B. Maslak, L. Mirdjanian, A. Samikyan, T. Samikyan, S. Serik, O. Vanig, H. Vardanian.

Réalisation : Cicero, Paris 11e • Impression : Ader, 16 rue de l'Espérance, Paris 13^e

SARL-NAREK 6, cité du Wauxhall 75010 Paris • R.C.S. Paris B 381 385 715 • ISSN 0004-4342 • Commission paritaire 0708 K 8821